

بررسی رابطه بین تعاملات اینترنت (چت) و تعاملات بین فردی

ام‌الله امانی کلاریجانی استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شرق

مهدی غضنفری مقدم کارشناس ارشد ارتباطات، گروه ارتباطات دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شرق، تهران،

ایران

چکیده

هدف این تحقیق، بررسی آثار استفاده از اینترنت (چت) بر تعاملات بین فردی دانشجویان کاربر اینترنت است. در مبانی نظری این تحقیق از نظریات دانشمندانی نظیر: گیدنز، پتر بلاو، هومنز، وبر و هابرماس که صاحب نظر در بحث کنش و تعاملات اجتماعی می باشند استفاده شده و در چهارچوب نظری نیز از نظریه تعامل استاد مسعود چلبی که بر اساس آجیل پارسونز می باشد بهره گرفته شده که تلاش شده است مفاهیم و متغیرها با یکدیگر تلفیق و به وسیله آن سازوکار علی پیوند دهنده چگونگی استفاده از اینترنت (چت) و میزان تاثیر آن بر ابعاد تعاملات بین فردی به عنوان متغیر وابسته، مورد بررسی قرار گیرد.

این تحقیق با روش پیمایش انجام شده و اطلاعات مورد نیاز با استفاده از پرسش نامه گردآوری شده اند. جمعیت آماری این تحقیق شامل دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن می باشند که از جمعیت آماری تحقیق، تعداد ۳۰۰ نفر از آنها که کاربر اینترنت (چت) می باشند با استفاده از فرمول کوکران اطلاعات مورد نیاز تحقیق از آنها گردآوری شده است. داده های این تحقیق با استفاده از روش های تحلیل کمی تک متغیره، دو متغیره، چندمتغیره، رگرسیون و تحلیل مسیر تحلیل شده است. برای پردازش و تحلیل اطلاعات از نسخه ۱۹ نرم افزار SPSS استفاده شده است.

Archive of SID

مقدمه

از منظر جامعه‌شناسان هرگاه عملی از شخصی سرزند که با پاسخ از سوی فرد دیگر همراه باشد. اصطلاحاً به این عمل متقابل دوسویه تعامل اجتماعی یا کنش متقابل اجتماعی گفته می‌شود. در این صورت میان این دو شخص یک رابطه اجتماعی برقرار می‌گردد.

انسان نیز موجودی اجتماعی است و در تعامل با دیگر انسان هاست که می‌تواند به حیات اجتماعی خود ادامه دهد. اما از آن جا که پیچیده‌ترین کنش‌ها نیز در همین تعاملات اجتماعی بین انسان‌ها ایجاد می‌شود، برقراری و حفظ ارتباط سالم بین افراد یکی از دشوارترین کارها محسوب می‌شود. انسان در نهاد خود پذیرای تمام انسان‌های دیگر است اما در گذر زمان و به علت کسب تجربیات مختلف به میزان زیادی این‌باور را از دست می‌دهد و در وضعیت نامناسب به برقراری ارتباط با دیگران می‌پردازد.

انسان در زندگی اجتماعی و در برخورد با غیر خود نیاز شدیدی به ارتباط دارد و تنها از این طریق است که نیازهای فردی و اجتماعی خود نظیر نیاز به احساس امنیت و میل به رشد را برآورده می‌کند.

بیان مساله

درباره تاثیر اینترنت بر ارتباطات و تعاملات انسانی، دو بینش وجود دارد. عده‌ای بر این باورند که اینترنت تاثیر مثبت در روابط انسانی داشته است و باعث افزایش ارتباطات در بین افراد گردیده است. در سمت دیگر عده‌ای هستند که تاثیرات اینترنت بر ارتباطات را منفی می‌انگارند. آنها بر این باورند که افزایش ارتباطات با استفاده از اینترنت به صورت مجازی، باعث کاهش ارتباطات فیزیکی و رو در روی شده و این مسئله نیز باعث انزوا گردیده است. (گیدنز، ۱۳۸۶: ۶۸۲)

عده‌ای که نسبت به تاثیرات اینترنت خوش بین هستند تنها گروه‌هایی نیستند که به دنبال فروش رایانه‌ها و وسایل مربوط به اینترنت هستند، بلکه بسیاری از جهانگردان نیز بر این باورند که اینترنت باعث تحول جهان شده است. در جهان امروز تعامل و ارتباط بیش از پیش در حال گسترش است و اینترنت به عنوان شتاب دهنده‌ای برای این تعاملات عمل می‌کند که تقاضای کنترل متقابل و استفاده از اطلاعات را برطرف می‌سازد. (اسلوین، ۱۳۸۰: ۴۴) ناظران قطب مثبت تاثیرات اینترنت، دنیای اینترنت را پشتوانه شکل‌های نوین ارتباطات الکترونیکی می‌دانند که باعث تکامل و تقویت روابط و تعاملات فیزیکی و رو در روی کنونی می‌گردد. اینترنت باعث می‌شود که افراد در هنگام کار یا سفر در خارج بتوانند با خانواده، دوستان، آشنایان و بستگان خود در ارتباط باشند. این ارتباطات به آنها کمک می‌کند که جدایی و دوری را راحت‌تر تحمل کنند. (گیدنز، ۱۳۸۶: ۶۸۲)

در سمت دیگر عده‌ای با دیدگاه منفی نسبت به اینترنت قرار دارند. این افراد بر این باورند که هر قدر مردم اوقات بیشتری را برای ارتباطات و تعاملات رایانه‌ای صرف کنند و کارها و فعالیت‌های خود را از طریق فضا‌های مجازی پیگیری نمایند، برای تعامل با یکدیگر در دنیای فیزیکی وقت و فرصت کمتری اختصاص خواهند دهند. با توجه به این موضوع، بعضی جامعه‌شناسان بیم از آن دارند که گسترش فناوری اینترنت به انزوا و انفراد اجتماعی فزاینده منتج شود. آنان استدلال می‌کنند که دسترسی فزاینده به اینترنت باعث شده است که مردم اوقات مفید خود را برای خانواده و دوستان کم‌تر صرف نمایند. هم‌چنین اینترنت باعث شده است که مرز بین کار و خانه کم‌رنگ‌تر گردد و این نکته باعث تصرف زندگی خانگی شده است. بسیاری از کارکنان کارهای نا تمام محل کار خود را از قبیل باز کردن صندوق پست الکترونیک، در خانه انجام می‌دهند. بر اساس استدلال آنها، تماس و تعامل انسانی کم‌تر شده و روابط و مناسبات شخصی بین افراد رو به انحلال می‌رود. شکل‌های تفریح و سرگرمی انسان‌ها تغییر کرده و سرگرمی‌هایی مثل مطالعه کتاب و تماشای تئاتر از زندگی افراد پاک می‌گردد و در کل چهارچوب زندگی اجتماعی سست و ضعیف می‌شود. (گیدنز، ۱۳۸۶: ۶۸۳)

امروزه هیچ کس نمی تواند منکر تاثیرات اینترنت بر تعاملات و روابط فردی و اجتماعی گردد. اینترنت نیز همانند بسیاری از فناوری های دیگر، همانطور که بسیاری از جامعه شناسان نظیر کرات اشاره کردند، می تواند به یک آسیب اجتماعی تبدیل گردد. اما با وجود تمام تاثیرات منفی که ذکر شد تاثیرات مثبت اینترنت بسیار بیشتر از تاثیرات منفی آن می باشد. همانطور که بسیاری از جامعه شناسان بر این باورند که اینترنت باعث افزایش ارتباطات و تعاملات انسانی از طریق ایجاد امکانات برقراری ارتباط در سراسر جهان به طور همزمان و یکسان، شده است. افراد علاوه بر اینکه می توانند با خانواده و دوستان خود در سراسر جهان ارتباط برقرار نمایند، بلکه می توانند با بسیاری از افراد با پیشینه های مختلف در کشور های متفاوت دنیا ارتباط برقرار نموده و با آنها به بحث و تبادل نظر پردازند. اینترنت انسان ها را با فرهنگ ها، تفکرات، اخلاقیات و آداب و رسوم مختلف جهانی آشنا می کند. در واقع در اینترنت مرز وجود ندارد و همه در یک جهان واحد به ارتباط و تعامل با یکدیگر مشغولند. به امید روزی که مرز ها و فاصله ها در جهان و تعاملات فیزیکی نیز حذف گردد.

به همین خاطر نیز فهم بررسی رابطه میان اینترنت و تعاملات بین آنان می تواند بیانگر فرصت انگاری یا تهدید پنداری اینترنت در میان این قشر تاثیر گذار جامعه باشد. این پژوهش در عین حال می تواند بخشی از پیامد های رواج تکنولوژی های ارتباطی را آشکار سازد.

پرسش های تحقیق

- ۱- آیا بین مدت استفاده (مدت مواجهه) کاربران از اینترنت (چت) و تعاملات بین فردی آنها رابطه وجود دارد؟
- ۲- آیا بین میزان استفاده (میزان مواجهه) کاربران از اینترنت (چت) و تعاملات بین فردی آنها رابطه وجود دارد؟
- ۳- آیا بین نوع استفاده (محتوای مواجهه) کاربران از اینترنت (چت) و تعاملات بین فردی آنها رابطه وجود دارد؟
- ۴- آیا بین انگیزه و هدف کاربران در استفاده از اینترنت (چت) و تعاملات بین فردی آنها رابطه وجود دارد؟
- ۵- آیا بین میزان مشارکت و فعال بودن کاربران در استفاده از اینترنت (چت) و تعاملات بین فردی آنها رابطه وجود دارد؟
- ۶- آیا بین واقعی تلقی کردن محتوای سایت های اینترنت (چت) از سوی کاربران و تعاملات بین فردی آنها رابطه وجود دارد؟

ادبیات تحقیق

فرایند کنش متقابل اجتماعی ساز و کاری است که بر پایه آن رابطه میان انسان ها شکل می گیرد. این رابطه در جریان فراز و فرود کنش متقابل تداوم می یابد یا متوقف می شود. این فرایند در واقع یک ساز و کار یا مکانیسمی است که می تواند چگونگی شکل گیری گروه ها و جامعه انسانی و تداوم این پدیده های اجتماعی را در گذر زمان توضیح دهد. جریان یافتن یا به کار افتادن این ساز و کار در گروه آن است که در صحنه کنش متقابل، دست کم، دو کنشگر حضور یابند و این دو کنشگر در این صحنه که (به تعبیر گیدنز) با پیدایش و گسترش فن آوری ها تنها به صحنه کنش متقابل چهره به چهره یا رو در رو محدود نمی شود، در برابر یکدیگر قرار گیرند و نه در کنار هم. کنش متقابل از آنجا یک فرایند اجتماعی نیز محسوب می شود زیرا دو ذهن انسانی را در برابر یکدیگر قرار می دهد و آنها را باهم درگیر می کند. به این ترتیب، جامعه انسانی جایی است که در آن عضوهای جامعه در برابر هم قرار می گیرند و به گونه ای متقابل بر یکدیگر تأثیر می گذارند و از یکدیگر تأثیر می پذیرند.

فضای مجازی

واژه فضای مجازی اولین بار در سال ۱۹۴ در رمان علمی - تخیلی ویلیام گیبسون با نام نیورومنسر مطرح شد. این اصطلاح برای توصیف یک فضای خیالی به کار برده شد، جایی که در آن واژه ها، روابط، داده ها، ثروت و قدرت از طریق ارتباطات بواسطه کامپیوتر پدیدار می شوند (Vrooman, 2002:1). به طور کلی امروزه، آنچه را که شیوه

زندگی و تفکر مرتبط با تکنولوژی نوین اطلاعاتی در رابطه باشد، با سفت سایبر نام می‌برند و به فضای رایانه ای که سازنده یک فضای جغرافیایی مجاز است، فضای سایبرنتیک یا فضای مجازی می‌گویند (محسنی، ۱۳۸۰: ۲۰۰). این فضا در حقیقت ارتباط داخلی عمده ای افراد بشر را از طریق کامپیوتر و ارتباطات راه دور، بدون در نظر گرفتن جغرافیای فیزیکی به عهده دارد. به بیان دیگر؛ فضای مجازی جهان ذهنی اطلاعات و شبکه های الکترونیکی است که از طریق اینترنت قابل دسترسی است و اغلب با حیطه ای ناشناخته مقایسه می‌شود که دارای مرزهای نامحدود است (میردامادی، ۱۳۸۰: ۱۸). در زبان جاری انفورماتیک این واژه بیانگر اینترنت در تمامی ابعاد فرهنگی، فنی و اجتماعی آن است. فضایی که محل مراجعه و تفرج است، بدون آنکه فرد ناچار باشد محل خود را ترک کند، (محسنی، ۱۳۸۰: ۲۰۰). همچنین فضای مجازی حیطه ای نامشخص و بی حد و مرز نیست، بلکه فضایی است کاملاً تعریف شده، بسته و متشکل از مولفه های معین و مشخص (میردامادی، ۱۳۸۰: ۱۸). بندیکت فضای مجازی را این گونه تعریف می‌کند: ((یک جغرافیای مشترک ذهنی، ساخته شده در گرداگرد اجماع و دگرگونی، قانون و تجربه، سرزمین پر از داده ها و دروغ ها، با مواد ذهنی و خاطرات، با میلیون ها صدا و چشم هایی در سکوت، کنسرت نامرئی از جستجو، تبادل، تقسیم رویاها و مشاهده سادگی ها) (Benedikt, 1991: 2)

اینترنت

اینترنت وسیله ای ارتباطی و فضای سایبرنتیک محیطی است که امکان تولید فضا را برای کسانی که به صورت مادی در قالبی اجتماعی - فرهنگی قادر به ایجاد فضایی تعاملی نبوده و یا در تولید و ساخت آن با مشکل مواجه ان، فراهم آورده است (میردامادی، ۱۳۸۰: ۱۰۹). اینترنت نه فقط یک محیط بلکه چندین محیط محسوب می‌شود. اگرچه بین انواع محیط های گوناگون اینترنت همپوشانی های فراوانی وجود دارد، با این حال هر کدام دارای ویژگی های خاص خود می‌باشند و از نظر برخی مشخصه های بنیادین، اثراتی که تجربه این محیط ها بر رفتار کاربران دارند، با یکدیگر متفاوت می‌باشد. اینترنت بیشتر به مجموعه ای از مکان های مجازی شباهت دارد که در هری ک از آن افرادی دلبستگی های مشترک، می‌توانند تبادل داده نمایند، با هم کار کنند، داستان تعریف کنند و با یکدیگر شوخی کنند، پیرامون سیاست به بحث پردازند و یا بازی کامپیوتری انجام دهند (والاس، ۱۳۸۲: ۵۰-۴۰).

سپهر مجازی آمیخته ای از سه عنصر مادی، نمادین و تجربه های فردی متفاوت است. اینترنت فقط ابزاری الکترونیک با قابلیت های تازه ای برای دیجیتال کردن پیام ها نیست؛ بلکه فراتر از آن، دنیای مجازی حاصل از انقلاب دیجیتالی است که همانند سایر انقلاب ها، تصویری نوین از جهان عرضه می‌کند، ارزش های اجتماعی را متحول می‌سازد و امکاناتی را برای نمایش خویشتن در مقابل دیگری فراهم می‌آورد و فناوری های جدید رایانه ای - ماهواره ای، وسایل آن را محیا می‌کند (علمداری، ۱۳۸۶: ۱۱۰).

با توجه به اینکه در اینترنت فاصله از میان برداشته می‌شود، مواجهه افراد آسان تر می‌شود و امکان مواجهه ی غیر حضوری فراهم می‌آید. بدین ترتیب جامعه شبکه ای براساس تعامل شرکت کنندگان با یکدیگر شکل می‌گیرد که در آن بدون نیاز به ملاقات حضوری، اطلاعات رد و بدل می‌شود. در اینترنت افراد صرفاً در رده تولید کننده یا مصرف کننده قرار نمیگیرند، بلکه می‌توانند هر دو نقش را همزمان داشته باشند و اینترنت به عنوان واسطه ارتباطی میان آنها عمل می‌کند و تسهیلات لازم را در این زمینه در اختیار آنان قرار می‌دهد. این امر؛ یعنی اینکه فرد می‌تواند به انتخاب خود نقش مصرف کننده یا تولید کننده اطلاعات را ایفا کند، اینترنت را از شکل یک رسانه متعارف خارج می‌کند. این امر محیطی آنارشیک را برای تبادل نسبتاً بدون میانجی و واسطه میان افراد بوجود می‌آورد (اسمیت، ۲۰۰۰: ۱۹۴) (به نقل از معینی (علمداری، ۱۳۸۴: ۱۱۳). اینترنت تجارب جدیدی به فرد عرضه می‌کند و قادر است «در سه سطح مختلف فردی، تعامل میان فردی و زندگی سیاسی» تغییراتی ایجاد نماید (Rheingold, 1999: 282).

چهار چوب نظری تحقیق

در هر تحقیق علمی محقق به منظور علمی شدن فضای تحقیق و همچنین به منظور مشخص شدن مسیر تحقیق و عدم سردرگمی و چندگانگی در یک تحقیق لزوماً می بایست از تئوری ها و نظریه هایی که در حوزه تحقیقات علمی دیگر بیان گردیده و تایید شده استفاده نماید ما نیز به منظور علمی شدن فضای تحقیق از این تئوری ها و نظریه ها استفاده نموده و بعد از بیان مبانی نظری و ادبیات تحقیق اساس کار خود را برپایه تئوری مطرح در حوزه تعاملات بین فردی بنا می گذاریم در واقع روند تحقیق ما به گونه ای است که از میان انبوه نظریه ها که در مبانی نظری بیان خواهد گردید از نظریه ذیل استفاده می کنیم:

نظریه تعامل اجتماعی مسعود چلبی: چلبی به منظور بررسی تعاملات اجتماعی درصدد ارائه یک دیدگاه ترکیبی است و به این منظور از مدل آجیل پارسونز سود می جوید.

چلبی به منظور بررسی تعاملات و تعارضات اجتماعی درصدد ارائه یک دیدگاه ترکیبی است، و بدین منظور از "چارچوب آجیل پارسونزی" به عنوان یک وسیله تحلیلی سود می جوید. (چلبی، ۱۳۷۵: ۱۶)

چلبی موضوعات فرد و جامعه را به عنوان دو عنصر اساسی سازنده جامعه در سطح خرد و کلان می پندارد و بیان می دارد که از نظر تحلیل تعامل دارای دو وجه عمده "ابزاری" و "اظهاری" است.

در تعامل با وجهه صرفاً ابزاری، تعامل برای کنشگر و دیگری جنبه کاملاً ابزاری دارد. در فضای محدود کلمه سنخ عالی چنین تعاملی نوعی مبادله سرد است. با توجه به فراوانی این نوع از تعامل بیشتر دارای خصلت تصادفی و مشروط هستند. (همان، ۱۷)

اشکال این نوع از تعامل را می توان خودخواهانه، عمل متقابل به مثل، حسابگرانه و فردگرایانه است. در روابط مبادله ای ابزاری افراد نسبت به یکدیگر احساس غریبی می کنند و نوع روابط نسبتاً ناپایدار است، بالقوه، زوال بخش، رقابت آمیز، خصومت زا و تضاد آلود و پرخاشگرانه مبتنی بر زور است. با توجه به ویژگی تعاملات ابزاری این نکته مشهود است که آنها نمی توانند بستر مناسبی برای اعتماد ایجاد کنند بلکه برعکس بی اعتمادی را تقویت می کنند. (آیه کانی، ۱۳۸۰: ۱۶)

اما آنچه افراد را به هم پیوند می دهد و باعث تکرار، دوام و متشکل شدن تعاملات می گردد، بعد اظهاری تعامل است. از بعد اظهاری تعامل فرد حایز ارزش درونی یا مصرفی است. به عبارتی تعامل هدف است نه وسیله، از طریق تعامل اظهاری است که ما یا "اجتماع" یا گروه اجتماعی شکل می گیرد.

با تشکیل ما یا گروه مشترک است که می توان سخن از انگاره های منظم و نسبتاً پایدار تعاملات نمود. با عنایت به طبقه بندی فوق چلبی به صورت تحلیلی، چهار نوع تعامل را بر اساس مدل آجیل پارسونزی از هم تمییز می دهد که عبارتند از: جدول: چهار نوع تعامل بر اساس مدل آجیل پارسونز

A	G
مبادله ای	قدرت
I	L
گفتمانی	ارتباطی

در تعاملات مبادله ای، کالا و خدمات تبادل می شود. در تعامل قدرت دستورات و در روابط گفتمانی اطلاعات، خواسته ها، انتظارات و اندیشه جهت رسیدن، به تفاهم رد و بدل می شود و نهایتاً در روابط اجتماعی حق و تکلیف و عاطفه مبادله می شود.

به طور کلی چلبی اعتقاد دارد که در یک نظام اجتماعی افراد در یک نظم تعاملی (یا ارتباطی) با یکدیگر برای رسیدن به "مای" مشترک قرار دارند، که منجر به همفکری، مشارکت، همدلی و همبستگی در یک نظام اجتماعی می شود.

در چنین نظامی افراد اساساً تعهد و تعلق به یکدیگر داشته و گسترش تعاملات اجتماعی موجب انسجام و وابستگی عاطفی و اعتماد اجتماعی می شود. و افراد در چنین نظامی از پیوندهای قوی، دوستی، صمیمیت برخوردار هستند. و به

تدریج بیشتر پله های ارتباطی در شبکه تعاملات جامعه گسترش یافته و معاشرت پذیری، روابط کلامی جانشین پرخاشگری و جامعه ستیزی و جامعه گریزی می گردد.

فرضیه های تحقیق

- ۱- بین مدت استفاده (مدت مواجهه) کاربران از اینترنت و تعامل فردی آنها رابطه وجود دارد.
- ۲- بین میزان استفاده (میزان مواجهه) کاربران از اینترنت و تعاملات فردی آنها رابطه وجود دارد.
- ۳- بین نوع استفاده (محتوای مواجهه) کاربران از اینترنت و تعامل فردی آنها رابطه وجود دارد.
- ۴- بین انگیزه و هدف کاربران در استفاده از اینترنت و تعامل فردی آنها رابطه وجود دارد.
- ۵- بین میزان مشارکت و فعال بودن کاربران در استفاده از اینترنت و تعامل فردی آنها رابطه وجود دارد.
- ۶- بین واقعی تلقی کردن محتوای سایت های اینترنت از سوی کاربران و تعامل فردی آنها رابطه وجود دارد.
- ۷- بین ویژگی های فردی- اجتماعی کاربران اینترنت و تعامل فردی آنها رابطه وجود دارد.

روش تحقیق

استراتژی ای که این تحقیق به کار می بندد استراتژی پژوهشی قیاسی است چرا که تحقیق حاضر در پی بررسی فرضیه هایی است که از دل نظریات مرتبط با تحقیق اخذ شده است. طبق نظر پوپر مشاهدات همیشه از یک دیدگاه خاص به عمل می آید و همواره دارای یک چارچوب مرجع و مجموعه ای از چشمداشت هاست که اندیشه مشاهده بدون پیش فرض را غیر ممکن می سازد. در پژوهش حاضر از روش تحقیق ترکیبی استفاده می شود، در قسمت مبانی نظری به صورت کتابخانه ای و در قسمت جمع آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش تحقیق، پیمایشی استفاده می شود.

جامعه آماری

جامعه آماری در این بخش، شامل کلیه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن که در حال حاضر در این دانشگاه مشغول به تحصیل می باشند؛ جامعه آماری کلیه دانشجویان دختر و پسر دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن را در بر می گیرد که در طول روز یا هفته بخشی از زمان خود را به اینترنت اختصاص داده و به عنوان یک کاربر اینترنتی به حساب می آیند.

تعیین حجم نمونه

به طور کلی روش نمونه گیری در پژوهش حاضر به روش غیر احتمالی قضاوتی است. با توجه به اینکه جامعه آماری ما متشکل از افرادی است که به طور میانگین بخشی از آن احتمال دارد با بحث اینترنت آشنا بوده و به عنوان کاربر اینترنت به حساب آیند در نتیجه ما باید نمونه گیری را انتخاب نماییم که بتوانیم در وهله اول از دانشجو سوال کنیم که آیا به عنوان کاربر اینترنت می باشد یا خیر که در صورت مثبت بودن جواب از آن نمونه مصاحبه به عمل آوریم به همین دلیل ناچاریم از روش غیر احتمالی قضاوتی استفاده نماییم. در این بخش؛ همان گونه که در قسمت تعیین حجم نمونه نیز بیان گردید؛ ۳۰۰ نفر را به صورت قضاوتی و هدفمند از دانشجویان کاربر اینترنت (دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن) انتخاب و از آنها پیرامون متغیرهای تحقیق پرسش بعمل آمده است.

نتایج حاصل از ضریب آلفای کرونباخ برای بخش های مختلف پرسشنامه

فرضیات	تعداد گویه	مقدار ضریب آلفای کرونباخ
تعامل بین فردی	۱۳	۰/۸۳
مشارکت و فعال بودن	۹	۰/۷۸
میزان استفاده	۲	۰/۸۱
انگیزه استفاده	۵	۰/۷۹
واقعی تلقی کردن	۳	۰/۸۴
مدت استفاده	۲	۰/۷۷
نوع استفاده	۷	۰/۸۴

یافته های تحقیق:

توزیع فراوانی افراد با توجه به جنسیت نشان می‌دهد ۷.۵۸ درصد از پاسخگویان را مردان و ۳.۴۱ درصد از پاسخگویان را زنان تشکیل می‌دهند. همچنین توزیع فراوانی افراد با توجه به وضعیت تاهل نشان می‌دهد که اکثریت افراد نمونه را مجردها معادل ۳.۶۲ درصد تشکیل می‌دهند و ۷.۳۷ درصد از پاسخگویان نیز متاهل بودند. و نیز توزیع فراوانی افراد با توجه به وضعیت فعالیت مشخص شد که بیشترین فراوانی در گروه شاغل دارای مشاغل خصوصی برابر ۷.۴۹ درصد و کمترین گروه شاغل دارای مشاغل دولتی با ۷.۱۲ درصد می‌باشند.

در خصوص توزیع فراوانی افراد با توجه به وضعیت تحصیلات بیانگر آن است که اکثریت پاسخگویان دارای تحصیلات در مقطع کارشناسی می‌باشند معادل ۷.۷۲ درصد و تنها ۳.۱ درصد از پاسخگویان نیز دارای مدرک دکترا بودند. همچنین توزیع فراوانی افراد با توجه به سن کوچکترین فرد از نمونه تحقیق ۲۰ سال است و بزرگترین فرد در نمونه این تحقیق ۴۷ سال سن دارد. که بیشترین گروه سنی مابین ۲۵ الی ۲۹ معادل ۳۲ درصد می‌باشد.

تعامل بین فردی: همانطور که جدول نشان می‌دهد بیشتر افراد یعنی ۳.۵۸ درصد از کل افراد در طبقه بینابین قرار می‌گیرند. به طور کلی ۳.۲۳ درصد از کل افراد گرایش بیشتری به تعامل ابزاری در تعاملات بین فردی دارند در حالی که ۳.۱۸ درصد افراد نیز گرایش بیشتری به تعامل اظهاری در این نوع تعاملات دارند. جدول توزیع فراوانی افراد با توجه به تعامل بین فردی

تعامل بین فردی	فراوانی	درصد
تعامل اظهاری بالا	۵۵	۴.۱۸
بینابین	۱۷۵	۳.۵۸
تعامل ابزاری بالا	۷۰	۳.۲۳
جمع	۳۰۰	۱۰۰

اطلاعات توصیفی شاخص مشارکت در استفاده از اینترنت: همانطور که یافته های تحقیق نشان می‌دهد میزان مشارکت و فعال بودن افراد در اینترنت بالا می‌باشد. کسانی که مشارکت بالایی در اینترنت دارند ۴۴ درصد از کل می‌باشند و کسانی که مشارکت پایین و خیلی پایین دارند تنها ۱۵ درصد از کل نمونه می‌باشند. ۴۱ درصد افراد نیز در طبقه متوسط قرار می‌گیرند.

جدول توزیع فراوانی افراد بر اساس مشارکت در اینترنت

مشارکت در اینترنت	فراوانی	درصد
پایین	۴۵	۱۵
متوسط	۱۲۳	۴۱
بالا	۱۳۲	۴۴
جمع	۳۰۰	۱۰۰

اطلاعات توصیفی شاخص میزان استفاده: همانطور که مشخص است تنها ۲ درصد کل افراد میزان استفاده خیلی پایینی از چت دارند و ۱۰ درصد افراد میزان استفاده آنها خیلی بالا می‌باشد.

جدول توزیع فراوانی افراد بر اساس میزان استفاده

میزان استفاده	فراوانی	درصد
پایین	۹۱	۳۰.۳
متوسط	۸۷	۲۹
بالا	۱۲۲	۴۰.۷
جمع	۳۰۰	۱۰۰

اطلاعات توصیفی شاخص انگیزه استفاده: همانطور که مشخص است تنها ۳.۱ درصد کل افراد انگیزه استفاده خیلی پایینی از چت دارند و ۲ درصد افراد انگیزه استفاده آنها خیلی بالا می‌باشد.

جدول توزیع فراوانی افراد بر اساس انگیزه استفاده

انگیزه	فراوانی	درصد
پایین	۴۲	۱۴
متوسط	۱۰۶	۳۰۳۵
بالا	۱۵۲	۷۰۵۰
جمع	۳۰۰	۱۰۰

اطلاعات توصیفی شاخص واقعی تلقی کردن: همانطور که مشخص است اکثریت افراد یعنی ۳۰۳۴ درصد افراد در گروه کسانی قرار دارند که محیط چت را در حد کم و خیلی کم واقعی می دانند و تنها ۱۷ درصد افراد در حد زیاد و خیلی زیاد محیط چت را واقعی تلقی می کنند.

جدول توزیع فراوانی افراد بر اساس واقعی تلقی کردن

واقعی تلقی کردن	فراوانی	درصد
کم	۱۰۳	۳۰۳۴
متوسط	۱۴۶	۷۰۴۸
زیاد	۵۱	۱۷
جمع	۳۰۰	۱۰۰

اطلاعات توصیفی شاخص مدت استفاده: همانطور که نشان می دهند اکثر افراد در طبقه متوسط قرار می گیرند. نکته جالب این است که در گروه خیلی پایین هیچ فردی قرار نگرفته و این نشان می دهد که مدت استفاده اکثر افراد متوسط رو به بالا می باشد.

جدول توزیع فراوانی افراد بر اساس مدت استفاده

مدت استفاده	فراوانی	درصد
پایین	۴۹	۳۰۱۶
متوسط	۱۳۶	۳۰۴۵
بالا	۱۱۵	۳۰۳۸
جمع	۳۰۰	۱۰۰

اطلاعات توصیفی شاخص نوع استفاده: همانطور که نتایج نشان می دهد اکثر افراد در نوع استفاده از چت تا حدودی هدفمند عمل می کنند و نکته جالب اینکه هیچ فردی در نوع استفاده از چت کاملاً بدون هدف عمل نمی کند.

جدول توزیع فراوانی افراد بر اساس نوع استفاده

نوع استفاده	فراوانی	درصد
بدون هدف	۲۴	۸
متوسط	۹۷	۳۰۳۲
هدفمند	۱۷۹	۶۰۵۹
جمع	۳۰۰	۱۰۰

آمار استنباطی

فرضیه شماره ۱: از مقدار به دست آمده همبستگی (۰.۱۹۹) و سطح معناداری (۰.۰۰۱) نتیجه می شود که در سطح خطای کمتر از یک صدم معنادار است و فرضیه تحقیق مورد قبول می باشد. دو متغیر در سطح ضعیفی با هم ارتباط دارند که نشان می دهد که افرادی که مدت بیشتری را در چت سپری می کنند گرایش بیشتری به جنبه ابزاری مبادله بین فردی دارند.

فرضیه شماره ۲: از مقدار به دست آمده همبستگی (۰.۱۹۴) و سطح معناداری (۰.۰۰۱) در نتیجه بین دو متغیر رابطه ای معنادار وجود دارد و رابطه بین دو متغیر میزان استفاده از اینترنت و تعامل بین فردی در سطح ضعیف می باشد و فرضیه مورد آزمون پذیرفته می شود.

فرضیه شماره ۳: از مقدار به دست آمده همبستگی (۰.۱۷۳) و سطح معناداری (۰.۰۰۳) نتیجه می شود رابطه بین دو متغیر رابطه ای معنادار است. فرضیه مورد آزمون پذیرفته می شود و بین نوع استفاده از اینترنت و تعامل ابزاری رابطه مستقیم و ضعیف وجود دارد.

فرضیه شماره ۴: از مقدار به دست آمده همبستگی (۰.۳۲۸) و سطح معناداری (۰.۰۰۰) نتیجه می شود بین دو متغیر انگیزه استفاده و تعامل بین افراد رابطه معنادار وجود دارد. دو متغیر در سطح متوسطی با هم ارتباط دارند. و فرضیه تحقیق مورد قبول می باشد.

فرضیه شماره ۵: از مقدار به دست آمده همبستگی (۰.۲۱۸) و سطح معناداری (۰.۰۰۰) نتیجه می شود بین دو متغیر رابطه معنادار وجود دارد و همبستگی دو متغیر میزان مشارکت و فعال بودن در اینترنت و تعامل بین فردی در سطح متوسط رو به پایینی ارتباط وجود دارد. در نتیجه فرضیه تحقیق مورد قبول می باشد.

فرضیه شماره ۶: از مقدار به دست آمده همبستگی (۰.۰۲۶) و سطح معناداری (۰.۶۵۹) آن نشان می دهد که بین واقعی تلقی کردن و تعامل بین فردی افراد رابطه معنادار وجود ندارد و فرضیه رد می شود.

فرضیه شماره ۷: طبق نتایج آزمون نتیجه می شود که تفاوت میانگین تعامل بین فردی مشاهده شده در بین مردان و زنان به لحاظ آماری تفاوت معناداری نیست و در نتیجه بین جنسیت و تعامل بین فردی رابطه ای وجود ندارد.

وضعیت تاهل و تعامل بین فردی: طبق نتایج آزمون نتیجه می شود که تفاوت میانگین تعامل بین فردی مجردها و متاهلین معنادار است بنابراین بین وضع تاهل و تعامل بین فردی رابطه وجود دارد.

رابطه تحصیلات و تعامل بین فردی: همانطور که از جدول مشخص است مقدار F برابر با ۳۸.۵ و با سطح معنی داری ۰/۰۰ به دست آمده است که نشان دهنده آن است که تفاوت میانگین های گروه های تحصیلی مختلف، به لحاظ آماری، معنادار است و در نتیجه فرض رابطه تحصیلات و تعامل بین فردی افراد پذیرفته می شود.

جدول تحلیل واریانس تعامل بین فردی گروه های تحصیلی

Sig	F	مجذور میانگین	درجه آزادی	مجموع مجذورات	
۰۰ .۰	۳۸ .۵	۴۲ .۲۱۹	۳	۲۵ .۶۵۸	تفاوت بین گروهی
		۷۸ .۴۰	۲۹۶	۹۳ .۱۲۰۷۱	تفاوت درون گروهی

وضعیت فعالیت و تعامل بین فردی: همانطور که از جدول مشخص است مقدار F برابر با ۵۷.۳ و با سطح معنی داری ۰/۰۱ به دست آمده است که نشان دهنده آن است که تفاوت میانگین های گروه های شغلی مختلف، به لحاظ آماری، معنادار است. و در نتیجه فرض رابطه شغل و تعامل بین فردی افراد پذیرفته می شود.

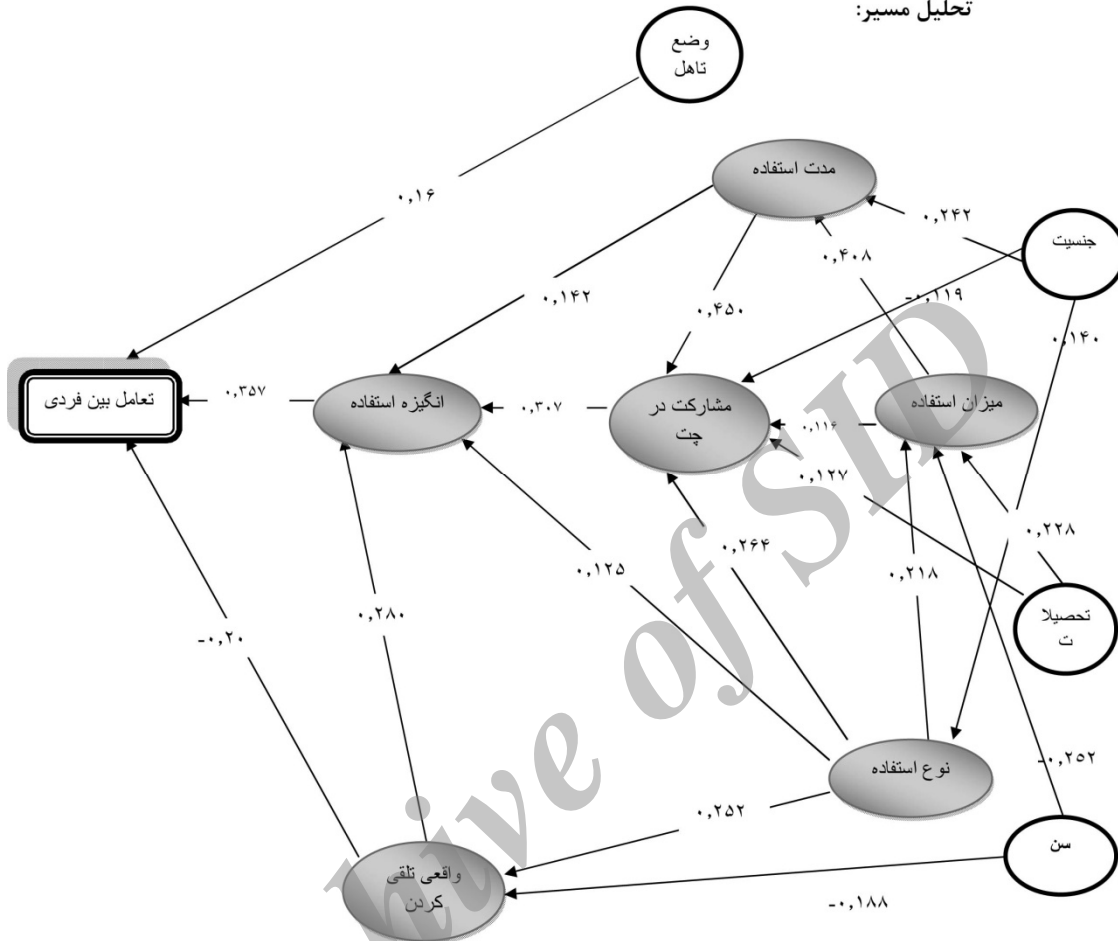
جدول تحلیل واریانس تعامل بین فردی گروه های شغلی

Sig	F	مجذور میانگین	درجه آزادی	مجموع مجذورات	
۰۱ .۰	۵۷ .۳	۳۲ .۱۴۸	۳	۹۶ .۴۴۴	تفاوت بین گروهی
		۵ .۴۱	۲۹۶	۲۳ .۱۲۲۸۵	تفاوت درون گروهی

بررسی رابطه سن و تعامل بین فردی: از نتایج آزمون به دست آمده است (I پیرسون : ۰.۰۷ -) و سطح معناداری (۰.۲۱۳) آن نشان می دهد که بین سن و تعامل بین فردی افراد رابطه معنادار وجود ندارد و فرض رابطه بین سن و تعامل رد می شود.

تحلیل چند متغیره: از نتایج به دست آمده مشخص است ضریب همبستگی 0.172 بوده و نشان می‌دهد که به مقدار 0.172 متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته تاثیر گذارند.

تحلیل مسیر:

نتیجه گیری: یافته های این تحقیق نشان داد که گرایش افراد به روابط و تعاملات اجتماعی با وجه ابزاری بیش از وجه اظهاری آن است. با توجه به این یافته ها و مباحث نظری می توان اینگونه استنباط کرد که روابط اجتماعی افرادی که گرایش آنها به فضای مجازی بالاست و بالاخص افرادی که دارای انگیزه های مشخص و از پیش تعریف شده ای در فضای چت هستند، روابطی خودخواهانه و حسابگرانه و مبتنی بر عمل متقابل می باشد که جنبه های منفعت گرایانه کنش های اجتماعی در آنها بالاست.

محیط چت، تعاملات مجازی و فضای ابهام آلود آن روابط افراد را به سطحی از روابط خشک، بدون انعطاف و تضاد آلود تقلیل داده است که در آن هر فردی بدون در نظر گرفتن ارزش های درونی فرد مقابل صرفا به رابطه به عنوان یک کالای مصرفی نگاه می کند تا منافع شخصی اش تامین گردد و دقیقا زمانی که یک رابطه برای فرد سودی نداشته باشد از طرف فرد دلیلی برای ادامه آن وجود ندارد و آن رابطه متلاشی می شود.

باید توجه داشت که اعتماد مبنای کنش اجتماعی سالم می باشد و در شرایطی که کنش های افراد از هر گونه جنبه های اظهاری آن خالی شده روابط اجتماعی مبتنی بر اعتماد مخدوش می شود، سرمایه اجتماعی افراد به پایین ترین سطح آن تقلیل پیدا می کند و در چنین وضعیتی به قول هابر ماس عقلانیت کنش های معقول و هدفدار بر

کنش های ارتباطی چیره می شود و کنش های مبتنی بر رهایی از سلطه و ارتباط آزاد جای خود را به روابط سرکوبگر، انعطاف ناپذیر و فاقد هر گونه بازاندیشی می دهد. افرادی که در سطح روابط شخصی گرایش های ابزاری دارند به طور قطع و یقین در هنگام نقش آفرینی در نقش های اجتماعی اینگونه روابط را مبنای عمل خود قرار می دهد. این وضعیت می تواند زمینه ای برای گرایش به انواع ناهنجاری های اجتماعی، ساختار شکنی ها و پیروی های کورکورانه باشد که سازمان اجتماعی را در سطح کلان آن به مخاطره می اندازد.

Archive of SID

فهرست منابع:

- اختر محققى، مهدى(۱۳۸۵) جامعه شناسى اينترنت. تهران
- ادیبی، حسین و انصاری، عبدالمعبود (۱۳۸۳) نظریه های جامعه شناسی، تهران، نشر دانش
- آزاد ارمکی، تقی(۱۳۷۶)، نظریه های جامعه شناسی، تهران، انتشارات سروش.
- ازکمپ، استوارت(۱۳۷۰)، روانشناسی اجتماعی کاربردی، ترجمه فرهاد ماهر، مشهد، آستان قدس رضوی
- اسکیدمور، ولیام(۱۳۸۵)، تفکر نظری در جامعه شناسی، ترجمه علی محمد حاضری، احمد رجب زاده و دیگران، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
- اسلوین، جیمز(۱۳۸۰) اینترنت و جامعه. ترجمه گیلوری، عباس و رادباوه علی. نشر کتابدار. تهران.
- بدار، لوک و دزیزل، ژوزه و لامارش، لوک (۱۳۸۶)، روانشناسی اجتماعی، ترجمه حمزه گنجی، تهران، نشر ساوالان
- برتون، فیلیپ(۱۳۸۲) آیین اینترنت. ترجمه سرحدی، علی اصغر و جمشیدی، ن. انتشارات امیر کبیر. تهران
- ترنر، جانان اچ(۱۳۸۲)، ساخت نظریه جامعه شناختی، ترجمه دکتر عبدالعلی لهسایی زاده، شیراز : انتشارات : نوید شیراز.
- توسلی، غلامعباس(۱۳۸۷)، نظریه های جامعه شناسی، تهران، انتشارات : سمت.
- داتل، ویلیام(۱۳۸۴) دگرگونی های اجتماعی در جامعه اطلاعاتی. ترجمه توکل، محمد و کاظمی پور، ابراهیم. کمسیون ملی یونسکو در ایران.
- دوچ، مورتون و کراوس، روبرت (۱۳۷۴) : نظریه ها در روان شناسی اجتماعی، ترجمه دکتر مرتضی کتبی، تهران، موسسه انتشارات و چاپ : دانشگاه تهران.
- دیلمقانی، میترا و رضا ثانی. ۱۳۸۲. شهروند الکترونی در عصر اطلاعات فصلنامه رسانه سال ۱۴، شماره ۳ (پاییز) ۶۱-۶۶.
- رتیزر، جرج(۱۳۸۴)، نظریه های جامعه شناسی معاصر، ترجمه محسن ثلاثی، تهران : علمی.
- ساروخانی، باقر(۱۳۸۲)، روش های تحقیق در علوم اجتماعی، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، جلد اول
- سیدمن، استیون (۱۳۸۶)، کشاکش آراء در جامعه شناسی، ترجمه هادی جلیلی، تهران، نشرنی
- سیف زاده، سید حسین، ۱۳۸۴، مدرنیته و نظریه های جدید در علم سیاست، تهران، نشر میزان، چاپ دوم.
- کشفی، عبدالرسول(بی تا) بررسی و نقد نظریه رفتارگرایی فلسفی، فصلنامه علمی - پژوهشی دانشگاه قم، سال نهم، شماره چهارم
- گیدنز، آنتونی(۱۳۸۳)؛ تجدد و تشخیص، ترجمه‌ی ناصر موفقیان. تهران: نشر نی
- لیتل، دانیل (۱۳۸۶)، تبیین در علوم اجتماعی: درامدی به فلسفه علم الاجتماع، ترجمه عبدالکریم سروش، تهران، انتشارات صراط
- نش، کیت (۱۳۸۲)؛ جامعه شناسی سیاسی معاصر، مترجم: محمدتقی دلفروز، تهران، انتشارات کویر.
- Borgatta,edgar. f - Montgomery,Rhonda. j. v (2000) , encyclopedia of sociology(Second Edition) , Macmillan Reference USA , vol 4
- Habermas. Jurgen(1970)toward a rational society. boston: beacon press . (1979) communication and the evolution of society. Boston: beacon press . (1984) the theory of communicative Action. Vol. 1reason and the rationalization of society. Boston: beacon press .

- ۲۴-Kelinger, fred N (1964), foundations of behavioral research, new York, holt inc
- ۲۴-Ritzer, George & smart, barry(2003), handbook of social theory, London , Thousand Oaks , New Delhi, SAGE Publications
- ۲۵-Tajfel, H. and Wilkes, A. L. (1963) ; Classification and quantitative judgment, British Journal of Psychology, 54, 101-114 .

Archive of SID